

Motion till riksdagen

1989/90:Sf541

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Studiemedlen

Utvecklingen mot ett kunskaps- och informationsintensivt samhälle kommer att öka kraven på högutbildad arbetskraft. Kunskap och förmåga till kritiskt tänkande blir också allt nödvändigare för att medborgarna skall kunna använda sina demokratiska rättigheter och påverka samhällsutvecklingen. Samtidigt sker förändringar i utbudet av högre utbildning genom att näringslivet i allt högre utsträckning erbjuder snävt företagsinriktad utbildning under förmånliga men vanligen kontraktsbundna villkor.

Utbildning med humanistisk, social och vårdinriktning leder till låglöneyrken. Ett "fritt" utbildningsval riskerar att bli förbehållet studenter med god ekonomi.

Ett väl fungerande studiefinansieringssystem är nödvändigt för att möjliggöra en bred rekrytering till den statliga högskolan och därmed hejda utvecklingen mot en näringsstyrd högre utbildning. Det nya studiemedelssystem som infördes förra året har så omfattande brister att det inte kan konkurrera med de studieförmåner som erbjuds av näringslivet. Det finns inte heller något som pekar på att den sociala snedrekryteringen till högre studier kommer att brytas med hjälp av det nyligen införda studiefinansieringssystemet. Tvärtom finns det skäl att befara att färre ungdomar från låginkomstfamiljer och familjer som saknar studietradition kommer att söka sig till högskolan under 90-talet, med den skuldsättning som nu följer av de nya studiemedlen.

Stockholms universitets studentkår har jämfört återbetalningarna i det gamla systemet med det nya, under vissa förutsättningar, vid ett lån på 125 000 kronor. Enligt det gamla systemets regler blir den totala lånekostnaden 90 011 kronor. Med det nya lånen och under förutsättningen en lön på 110 000 kronor det första återbetalningsåret, en löneutveckling om 7 % de första fem åren och därefter 5 % årligen blir den totala lånekostnaden ca 200 000 kr.

Visserligen har subventionerna i det nya systemet flyttats till bidragsdelen från återbetalningen, men det går ändå inte att hävda att den höjda bidragsdelen kompenserar den stora skuldbördan.

Vpk anser att 1985 års studiemedelskommitté misslyckades med att lägga ett förslag till studiefinansieringssystem som på ett bättre sätt än det gamla systemet motverkar social snedrekrytering. Det bör kanske påpekas att direktiven till utredningen var begränsande när det gällde kostnaderna för ett

nytt system. Enligt vår mening är det inte korrekt att föra upp hela anslaget för studiefinansieringen på utgiftssidan. Ett system med studielön kommer givetvis att medföra ökade statliga utgifter på ett konto. Men detta måste vägas mot vad det kommer att kosta samhället om inte de ekonomiska hindren att fritt välja utbildning undanröjs. Hur skall samhället t.ex. klara behovet av högskoleutbildad personal inom vården, om ungdomar ser att de inte har råd med stora studiesskulder som skall betalas tillbaka på sjuksköterskelöner?

Vpk föreslår att en ny utredning snarast tillsätts med uppdrag att redovisa de totala samhälleliga utgifterna och inkomsterna om nuvarande lånesystem ersätts med studielön. Vi har i ett flertal motioner tidigare föreslagit att ett "friår" införs som ett första steg mot studielön. Friåret skulle innebära att den studerande skulle få tillgodoräkna sig studiemedlen som ett 100%-igt bidrag under de två första terminerna. Detta knyts till ett krav på studieprestation om 24 poäng på två terminer. Om poängkravet inte uppnås omvandlas bidraget till lån. Ett friår minskar skuldbördan avsevärt och det skulle också möjliggöra ett införande av en vetenskaplig grundkurs, vilket vpk också föreslagit vid ett flertal tillfällen. Vi anser att den av oss föreslagna utredningen också bör undersöka förutsättningarna för att införa ett friår.

Barntillägget

I det nya studiemedelssystemet har barntillägget slopats. Skälet till den förändringen var att ekonomiska problem för barnfamiljer skall lösas inom det familjepolitiska området och inte inom studiemedelssystemet. Rent principiellt delar vpk den uppfattningen och vi anser också att det är fel att studenter skall låna pengar till sina barns försörjning. Men samtidigt kan vi konstatera att det ännu inte finns några förslag inom det familjepolitiska området som skulle ge studerande föräldrar bättre ekonomi. Och då barntilläggets slopande slår hårt mot ensamma föräldrar, som vanligen är kvinnor, bör det återinföras.

Fribeloppsgränserna

För den som har inkomster under studietiden över det s.k. fribeloppet reduceras bidragsdelen. Under 1989 innebar dessa regler att bidraget reducerades med 500 kronor för varje tusenlapp som låg över 13 950 kronor under vårterminen och 19 530 kronor under höstterminen. Detta får till följd att de studerande som har möjligheter till bra inkomster under sommarferierna gör en faktisk förlust på sitt arbete. Vpk anser att det är positivt om studenter kan få goda inkomster under ferietid och att inkomster under sommarferierna inte skall ingå i beräkningsunderlaget för studiemedlen. När det gäller inkomster av arbete under terminerna bör överskridande av fribeloppsgränserna och därav följande minskning fördelas lika över bidragsdel och lånebelopp.

Skattereformens konsekvenser

Huvudsyftet med den reformerade inkomstbeskattningen är en sänkning av marginalskatterna. Reformen finansieras bl.a. genom höjda priser. Medel-

och höginkomsttagare klarar de extra prishöjningarna genom att marginalskattesänkningen medför ökad disponibel inkomst. För studenterna är situationen en annan.

Mot. 1989/90
Sf541

Studentens konsumtionsprofil är den typiska låginkomsttagarens. Studenter har i regel låga eller mycket låga inkomster. Skattereformens marginalskattesänkning kommer inte att kompensera studenternas ökade levnadsomkostnader. Visserligen skrevs basbeloppet upp extra för studenterna som kompensation för uteblivna skattesänkningar, men den "kompensationen" består till 70% av lån. Studenterna får bidra till högavlönades skattesänkningar genom att öka på sina lån.

Det är inte rimligt att merparten av kompensationen till studenterna skall utgå som lån, en sådan "kompensation" skulle knappast godtas av någon annan grupp. Vpk anser därför att riksdagen bör ge regeringen detta tillkänna och därefter får regeringen återkomma med förslag om att hela kompensationen för skatteomläggningen 1990 och 1991 skall utgå som bidrag till de studerande.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om studielön enligt motionens förslag,
2. att riksdagen beslutar att återinföra barntillägget i studiefinansieringssystemet,
3. att riksdagen beslutar att inkomster under sommarferierna inte skall ingå i beräkningsunderlaget för studiemedlen,
4. att riksdagen beslutar att minskning av studiemedel skall fördelas lika över bidragsdel och lånebelopp när inkomsten överstiger fribeloppsgränsen,
5. att riksdagen beslutar att under anslaget studiemedel m.m. för budgetåret 1990/91 anslä 245 000 000 kr. utöver regeringens förslag för återinförande av barntillägget och ändrad bedömning av inkomst under sommarferier,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kompensation till studerande med studiemedel för skatteomläggningen 1990 och 1991 skall utgå som bidrag.

Stockholm den 25 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)